

FRA IVO SLIŠKOVIĆ

(1877.-1945.)

Fra Ivo Slišковиć bio je dugogodišnji župnik u Kočerinu - pune 23 godine, što je uistinu jedinstveno u franjevačkim redovima, jer se franjevci na župama redovito mijenjaju nakon kraćih razdoblja župnikovanja ili kapelanovanja. Razlog tako dugom ostanku na jednome mjestu bio je - kao što ćemo kasnije vidjeti - gradnja crkvenih objekata.

Fra Ivo je rođen 23. travnja 1877.¹ u Mokrom, župa Široki Brijeg, od roditelja Jure i Mare rođ. Kraljević (Matijević). Krstio je ga je fra Jako Kraljević, župni vikar na Š. Brijegu. Krsno ime bilo mu je Ivan (dakle njemu je na oblačenju ostalo isto ime, što je u ono vrijeme bila prava rijetkost!).²

Školovanje i bogoslovni studij

Na temelju sačuvanih dokumenata danas ipak možemo nekako rekonstruirati gdje je Ivan Slišковиć započeo svoje školovanje, ali uvijek moramo imati na umu da tada nisu ni postojale škole u današnjem smislu. Tako saznajemo da je Ivan i pučku završio na Širokom Brijegu kod franjevaca. On sam pak u svom Osobniku iz 1944.

-
- 1 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 29, br. 259. U nekim se dokumentima navodi da je rođen 24. travnja ili 25. travnja, ali je vjerojatno da je tada kršten. To je danas nemoguće provjeriti jer su matične knjige u međuvremenu uništene, spaljene po partizanima u siječnju 1947. godine. Usp. dopis širokobriješkog župnika fra Stipe Biške od 19. siječnja 2011., u kojem se navodi da je matica spaljena (Arhiv Vicepostulature). No, sami je fra Ivo u jednom kasnijem službenom dopisu naveo da je rođen 25. travnja 1877. Štoviše navodi da je krštenje (i rođenje) upisano u knjigu (Maticu krštenih), sv. III, red. broj 468 (Arhiv Provincije: SP, sv. 26, f. 221). No, danas je to nemoguće provjeriti jer je matica u međuvremenu uništena.
 - 2 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 29, br. 259; Osobnik, I.c, f. 104.

godine navodi samo sljedeće: “Srednju školu (završio) na Širokom Briegu 1891-1895; Teologiju i filozofiju u Mostaru i Humcu 1895-1901.”³ Pučku školu dakle uopće ne spominje! No, fra Ante Marić je pronašao izvorne dokumente iz kojih je vidljivo da je Ivan i osnovnu (pučku) školu završio kod franjevaca, točnije dva razreda osnovne škole i dva razreda gimnazije! On je tako školske 1891./92. godine bio u prvom razredu osnovne škole. S njim su bila još dvojica učenika. Učitelji su bili samo fra Božo Ostojić (zemljopis, povijest, prirodopis i hrvatski jezik) i fra Dujo Ostojić (račun, latinski i hrvatski jezik). Ravnatelj škole bio je fra Luka Begić. Školske 1892./93. godine Ivan je završio 3. razred osnovne škole, a s njim je u razredu bilo pet kolega. Uspjeh: drugi red, što bi danas odgovaralo dobrom ili dovoljnom uspjehu. Ukupno je u svim razredima na Š. Brijegu bilo samo 15 učenika. Učitelji su bili fra David Nevistić i fra Dragutin Ivanković, a ispite su potpisali i fra Ljudevit Radoš i fra Radoslav Glavaš. Školske 1893./94. godine Ivan Slišković je pohađao 1. razred gimnazije. S njim su bila ista šestorica kolega. Školske 1894./95. godine završio je 2. razred gimnazije, sada s četvoricom kolega. Učitelji su bili fra David Nevistić (latinski i računstvo), fra Toma Iličić (hrvatski, krasopis, risanje) i fra Dujo Ostojić (vjeronauk, zemljopis, povijest), kao i fra Dragutin Ivanković, fra Ljudevit Radoš i fra Radoslav Glavaš.⁴ I to bi bilo to: i osnovnu i srednju školu Ivan Slišković završio je u samo četiri godine! Nakon toga stupio je u novicijat na Humcu.

Vidjeli smo kako je fra Ivo sam zabilježio da je bogoslovni studij završio u Mostaru od 1895. do 1901. godine. To bi pak značilo da je prvu godinu završio dok je još bio u novicijatu (1895./96.) - što je u ono vrijeme bilo uobičajeno. Zapravo je riječ bila o 4. razredu gimnazije, kako je zabilježeno u jednom izvješću iz veljače 1896. godine. Četvrti razred pohađali su novaci, ali je fra Ivo ostao neocijenjen - za razliku od ostale četvorice kolega. Upisane su mu ocjene samo za “nastojanje” (postojano) i “vanjski oblik pismenih zadaća” (zadovoljan), a u “opazki” je, očito kao pojašnjenje neupisanih ocjena, zapisano: “Posve zatupljen.” A za drugo polugodište navedeno: “neocijenjen.”⁵ Tako - njegovo školsko znanje, očito, nije bilo na visini.

Fra Boško Ostojić, magistar novaka, molio je u dopisu od 18. rujna 1896. provincijala fra Luku Begića da prisustvuje ispitu petorice novaka pred završetak novicijata “iz našega redovničkog pravila”. Inače im je ponašanje uzorno, pa se nadati da će biti “dobri redovnici”.⁶

Više je nego zanimljivo da u *Liber classificationum*, u koji su upisivani predmete i ocjene bogoslova, fra Ivina imena nema ni 1896./97. ni 1897./98. godine! Nje-

3 Arhiv Provincije: Osobnik, I.c, f. 195.

4 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. I, str. 145, 149, 152, 155, 160, 163.

5 Arhiv Provincije: SP, sv. 7, ff. 55, 56.

6 Arhiv Provincije: SP, sv. 7, f. 138.

govo ime nalazimo tek u akad. 1898./99. godini, a polagao je samo jedan predmet, i to moralnu teologiju, i položio dovoljnim uspjehom (*sufficienter*). U akad. 1899./1900. godini polagao je pet predmeta: apologetika, dogmatska teologija, moralna teologija, kanonsko pravo i povijest Crkve - sve ocjene dovoljan (*sufficiens*). Marljivost: dobra (*constans*). Profesori su bili fra Špiro Šimić, fra Radoslav Glavaš i fra Nikola Šimović. Akad. 1900./01. godine polagao je iste predmete i položio dobrim uspjehom (*bene, fere bene*).⁷ I to bi bilo to! A pred kraj 1900. godine već je bio zaređen za svećenika! Provincijal fra Luka Begić molio je Zemaljsku vladu u Sarajevu pred kraj 1899. godine za potporu bogoslovima. U Mostaru su bila samo osmorica: fra Pavo Šimović, fra Ćiril Ivanković, fra Anđeo Glavaš, fra Ivo Slišković, fra Jerko Boras, fra Vice Miletić, fra Anzelmo Čepo i fra Serafin Vidić.⁸

Iz navedenoga je jasno da je fra Ivo i osnovnu i srednju školu i bogoslovni studij završio u samo 8 godina, što je već odavno potpuno nemoguće. I samo desetak-petnaest godina nakon toga moralo se završiti pučku školu 4 godine, srednju školu (gimnaziju) osam godina i bogoslovni fakultet redovito pet godina - dakle ukupno 17 godina školovanja. Vidljivo je također da fra Ivo nije bio baš najbolji student jer je redovito dobivao ocjenu dovoljan, samo rijetko dobar. Čini se da neke ispite uopće nije ni položio. Iz njegovih dopisa sačuvanih u Arhivu Provincije na prvi je pogled vidljivo da je bio prilično nepismen: rukopis jedva čitljiv, pravopis očajan. Oni koji su ga upamtili navode da je bio "simplicoto", dakle priprost, nepismen. No, kasnije je bio uzoran svećenik i redovnik.

U Osobniku, koji je ispunio sami fra Ivo 1944. godine, navodi da vojsku nije služio, a kao razlog: "Nije služio po držav[nom] zakon bivše Austro-Ugarske," po kojem svećenici nisu služili vojni rok. Na upit, koje jezike poznaje, odgovorio je: govori i piše dobro latinski.⁹

Redovništvo i svećeništvo

Franjevački habit Ivan Slišković obukao je na sv. Franju 4. listopada 1895. Habit mu je obukao fra Mijo Rubić, defnitor, po delegaciji provincijala fra Luke Begića, a meštar mu je najprije bio fra Kažimir Bebek st., kojega je naslijedio fra Božo Ostojić. S njim u novicijatu bila su četvorica kolega: fra Anđeo Glavaš, fra Blaž Jerković, fra Jerko Boras i fra Augustin Matić. Fra Anđeo je napustio Red i sekula-

7 Arhiv Provincije: *Liber classificationum... ab anno 1895*, ff. 4-6; usp. Pavao KNEZović, *Studij bogoslovije u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji 1860.-1945.*, str. 142-145, 147. *Fere bene* (lat.) - zamalo dobro.

8 Arhiv Provincije: SP, sv. 15, ff. 175, 177.

9 Arhiv Provincije: Osobnik, I.c, f. 105.

rizirao se 1929. godine, a ostala trojica umrli su kao franjevci svećenici prirodnom smrću: fra Augustin Matić u Mostaru u siječnju 1944., fra Jerko Boras u Mostaru 15. travnja 1946., a fra Blaž Jerković u Milwaukeeju, SAD, gdje je više desetljeća djelovao kao svećenik među odseljenim Hrvatima, 23. veljače 1960. Jedino su partizani ubili upravo fra Ivu, već u poodmaklim godinama, 7. veljače 1945. Od 1942. boravio je u mirovini u samostanu na Širokom Brijegu.¹⁰

Fra Ivo je prve jednostavne zavjete položio u Humcu 5. listopada 1896., a svečane zavjete u Mostaru 4. listopada 1899. Za svećenika ga je zareadio biskup fra Paškal Buconjić u Mostaru 22. prosinca 1900. Mladu misu proslavio je na Širokom Brijegu 23. prosinca 1900.¹¹ Ovako je o tim događajima izvijestila mostarska *Kršćanska obitelj*:

Mlade mise. Presv. gosp. biskup Buconjić zareadio je dne 22. prošloga prosinca trojicu mladih franjevačkih bogoslova za svećenike i to: oo. Angjela Glavaša, Ivu Sliškovića i Jerku Borasa. Mladi misnici odčitali su već i prve svete mise u svojim rodnim mjestima: o. Glavaš u Drinovcima dne 1. siječnja, o. Boras u Vitini isti dan, a o. Slišković na Širokombriegu dne 23. prošloga prosinca. Dao dragi Bog, da mladi poslenici u vinogradu Gospodnjem budu što bolje, duglje i uspješnije djelovali na slavu Božju, spas duša i korist svog hrvatskog naroda!¹²

Fra Ivo je u jednom kasnijem dokumentu koji je sam pisao naveo i datume nižih redova: subđakonat 11. studenoga 1900., đakonat 16. prosinca 1900., a prezbiterat 22. prosinca 1900.¹³ Sve dakle u mjesec i pol dana!

Pastoralne službe

Već je naprijed rečeno da je fra Ivo za svećenika zaređen krajem 1900. godine. No, u pastoralu ga susrećemo tek 1902. godine. Za pretpostavku je da je kao svećenik nastavio studij - kako je onda bilo uobičajeno - do kraja akad. 1900./01. godine, možda i 1901./02. - ali se njegovo ime (opet) ne nalazi u *Liber classificationum*. Nisam uspio pronaći kakvo pojašnjenje ni u Spisima Provincije na tu temu. Držim da je sve to povezano s njegovim slabim znanjem, ali da je ipak pripušten ređenju i kasnije pastoralnom djelovanju zbog dobrog vladanja, a nikako ne i učenja.

U Osobniku koji je sam ispunio 1944. godine fra Ivo je u rubriku "Službovno svojstvo i čin" naveo sljedeće:

10 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, str. 137.

11 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 29, br. 259.

12 "Viestnik", *Kršćanska obitelj*, br. 1/1910., str. 16.

13 Arhiv Provincije: SP, sv. 26, f. 221.

“1902 postavljen kapelanom (duh. pomoćnikom) na Humcu (Ljubuški),
 1903 vikar samostana na Širokom Briegu,
 1904 Humcu (Ljubuški),
 1905-1909 župnik u Tihaljini,
 1909-1916 u Bukovici,
 1916-1919 gvardijan na Širokom Briegu,
 1919-1942 župnik u Kočerinu,
 1942 umirovljen. Otada boravi na Širokom Briegu.”¹⁴

O njegovu djelovanju na Humcu 1902./03., Širokom Briegu 1903./04. i opet na Humcu 1904./05. nisam pronašao nikakvih podataka. Obavljao je uobičajene pastoralne službe: mise, krštenja, opremanje bolesnika, ponekad sprovode, možda i vjeronauk u školi.

Kao župnik u Tihaljini poslao je pred kraj 1907. godine godišnju statistiku župe, kao i podatke za šematizam. U župi nije bilo crkve, nego samo jedna kapelica (sačuvana do danas), u kojoj se slave mise; katolika u župi bilo je 1971, a inovjeraca nije bilo; škola je bila jedna; krštenih 71, umrlih 27; uskrsnih ispovijedi 1300, ispovjedenih iz pobožnosti 1500; vjenčanih 19; propovijedi rečeno 70; opremljenih bolesnika 56; trećara u župi 110.¹⁵ Posla je dakako i previše za jednoga svećenika, pogotovo što je župa dosta raštrkana, a cesta gotovo nije ni bilo, osim glavne ceste ispod crkve. Najviše je vremena uzimalo opremanje bolesnika, jer je ponekad trebalo i više sati da se ode k bolesniku i vrati natrag u župnu kuću.

U četiri godine župnikovanja u Tihaljini (1905.-1909.) fra Ivo je u Treći red sv. Franje primio 24 nova člana. Treći red u župi utemeljio je župnik fra Andrija Knežević 1889. godine.¹⁶

Godine 1909. fra Ivo odlazi u duvanjski kraj, za župnika u Bukovici, i tu ostaje sedam godina, do sredine Prvoga svjetskog rata. U jednom dopisu iz sredine 1911. godine fra Ivo navodi da je crkveno zemljište oko župnog stana u gruntovnici upisano na župu, a da su dvije njive: Kračica i Žugle ugrunтовljene na samostan Široki Brijeg.¹⁷ Zemljištu zvano Žugle, koje je kupio fra Ivo Bagarić, dakle oko 1875. godine, trebalo bi imati 8 duluma, a sada ima samo dva, jer su susjedi (partenici)

14 Arhiv Provincije: Osobnik, I.c, f. 104. U istom Osobniku u rubrici “Odlikovanja” zabilježio je: “Medaljon bivše Austro-Ugarske” (f. 109).

15 Arhiv Provincije: SP, sv. 26, f. 196.

16 Anđelko MIJATOVIĆ (prir.), *Župa Tihaljina u povodu 100. obljetnice obnove župe (1889.-1989.)*, Duvno, 1989., str. 191.

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 34, f. 173.

to prisvojili. Fra Ivo traži da se pokrene sudski postupak, i to što prije, za što treba punomoć Provincijalata, i to fra Augustinu Matiću, duvanjskom dekanu. Ne bi bilo dobro, drži fra Ivo, da on ide na sud i bude u konfliktu s “partenicima”, jer to su ipak njegovi župljani.¹⁸ Ne treba čuditi što se fra Ivo ovoliko stara oko zemljišta, jer su tada njive, livade i šume bile izvor života; nije bilo tvornica i drugih izvora prihoda. Prednost za ono zemljište koje je bilo upisano na samostan bila je u tome što se na nju nije plaćao porez, a na onu zemlju koja je bila upisana na župu morao se plaćati porez.¹⁹

Ratni gvardijan na Širokom Brijegu

Od proljeća 1916. fra Ivo je na Širokom Brijegu, i to u službi gvardijana. Iz dopisa koji su sačuvani jasno je da se brinuo za samostanske prihode, a kako je samostan (barem u ratnim godinama) bio zadužen i za uzdržavanje gimnazije na Š. Brijegu, to je fra Ivo tražio od župnikā samostanskoga područja da izmire svoje dugove prema samostanu, kao i od humaćkog samostana prema gimnaziji. Bilo je vrijeme rata, veoma teško za Hercegovinu, pogotovo 1917. godina, kad je nastupila glad i kad su franjevci na čelu s fra Didakom Buntićem bili prisiljeni tisuće djece slati na prehranu u Slavoniju i Srijem kako bi ih spasili od smrti glada. U dopisu od 16. listopada 1916. fra Ivo piše Zemaljskoj vladi o tome koliko bi Vlada, prema kvoti koju je sama propisala, trebala mjesečno dostaviti žita samostanu na Š. Brijegu:

1. U samostanskoj je obitelji devedeset i jedna osoba, na koje bi prema tome mjesečno otpalo 728 kg žita računavši po propisanoj kvoti 8 kg po osobi;
2. Ovaj samostan za obradbu samostanskih vrtova uzdržaje težake, koje također mora hraniti; ktome su u njemu dosta česti gosti, te se jednih i drugih svaki dan u samostanu hranom opskrbi poprečno bar 10, na koje prema tome otpada 80 kg žita mjesečno.

Prema gornjemu otpada svega žita na samostan prema propisanoj kvoti 808 kg, za koju moli, da bi mu se milostivo otposlala već za mjesec oktobar, budući da je stara ljetos poslana zaliha od 4207 kg već potrošena.²⁰

No, što je rat odmicao dalje, to su i kvote bile manje, pa se i samostan morao snalaziti kako je znao i umio. Fascinantno je da je u samostanu te 1916. godine boravila 91 osoba, dakako uključujući čak i profesore i samostansko

18 Dopis od 24. srpnja 1911. (Arhiv Provincije: SP, sv. 34, f. 203).

19 Usp. dopis fra Ive Sliškovića Provincijalatu od 13. travnja 1913. (Arhiv Provincije: SP, sv. 40, f. 55).

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 46, f. 81.

osoblje. Prema Tabuli (rasporedu osoblja) za 1916. godinu na Š. Brijegu bilo je 19 svećenika, 22 klerika (svršena novaka, a koji su nastavili školovanje u gimnaziji) i jedan brat laik - ukupno 42 osobe.²¹ U gimnaziji je od 1. do 6. razreda bio 91 đak, od čega su 44 bili vanjski đaci, ostalo sjemeništarci.²² Očito je dakle da gvardijan fra Ivo u ukupan zbroj osoba koje hrani samostan nije ubrojio i vanjske đake.

Gvardijan fra Ivo tužio se 1. svibnja 1917. na samostan Humac jer nije predao potporu za gimnaziju od 300 kruna, a što je bio dužan prema odredbama uprave Provincije.²³ Osim toga, dužne su i župe Vitina, Grude, Ružići, Drinovci, Međugorje, fra Ciprijan Brkić iz Šuice, te najviše fra Bariša Drmić, čak 783 kruna. Ukupan dug prema samostanu iznosi 1343 kruna.²⁴ Dakako, u svih je bila kriza i svima je bilo teško, ali je valjalo uzdržavati pomladak, jer bez toga nije bilo budućnosti Provincije.

Kako je stanje bilo teško, može se vidjeti i na temelju dopisa Provincijalata iz proljeća 1917., u kojem se tražilo da samostan na Š. Brijegu dadne inventar fra Jozi Bencunu za župu Izbično, koja se upravo tada osamostaljivala od matice Š. Brijega. Fra Ivo, gvardijan, se čudi kako Starješinstvo ne vjeruje da je samostan u teškoj oskudici. Stoga nije u stanju fra Jozi dati 100 litara vina za župu, jer i samostan ima samo 300 do 400 litara; nije u stanju dati mu jedan pršut, jer i samostan ima samo 10, a to je za tolike svećenike u samostanu premalo. Samostanu nedostaje barem 10 kreveta, pa kako će dati za fra Jozu? "Mi šenicu pijemo mjesto kafe", žali se fra Ivo. U naravi dakle nije u stanju dati ništa za inventar nove župe, ali bi mogao nešto u novcu.²⁵

Uskoro je stanje s namirnicama postalo još gore. Stoga Provincijalat naređuje fra Ivi Sliškoviću da pođe u Duvno radi životnih namirnica. Ujedno obavještava fra Miju Čuića, duvanjskog župnika, da preostalo žito ostavi za gimnaziju na Širokom Brijegu. Također naređuje fra Žarku Peharu da nabavi što više krumpira za gimnaziju.²⁶

U svibnju 1918. fra Ivo je obavijestio upravu Provincije da svoja dugovanja prema gimnaziji nisu isplatili: fra Pavo Šimović, gvardijan na Humcu, 400 kruna; fra Franjo Čutura iz Čapljine 50 kruna; fra Bariša Drmić iz Šuice čak 2010 kruna. Uprava Provincije je prije odredila da se to mora isplatiti, ali još nisu poslali ništa.²⁷ No, bila je i pokoja radosna vijest. Tako je pred sam kraj rata, 28. studenoga 1918.,

21 Arhiv Provincije: Tabule (prir. Ante Tomas), za 1916. godinu.

22 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. I, str. 382-383.

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 47, f. 125.

24 Arhiv Provincije: SP, sv. 47, f. 126.

25 Dopis od 11. svibnja 1917. (Arhiv Provincije: SP, sv. 47, f. 135).

26 Dopisi od 3. kolovoza 1917. (Arhiv Provincije: SP, sv. 47, ff. 230, 231).

27 Dopis od 14. svibnja 1918. (Arhiv Provincije: SP, sv. 50, f. 37).

fra Ivo javio da je duvanjski župnik fra Mijo Čuić poslao samostanu vola, čista mesa 195 kg.²⁸ Početkom 1919. godine fra Ivo se tužio da ni mostarski ni humački samostan nisu uplatili svoj doprinos za održavanje klerika.²⁹ Pohvaljuje fra Stanka Kraljevića, župnika u Grabovici, koji je za samostan poslao 300 kg ječma i “lamu masla”.³⁰

Tako se nekako pregurao i rat. Fra Ivo Slišković, ratni gvardijan, premješten je u svibnju 1919. u župu Kočerin. Tu će ostati do kraja svoga aktivnog svećeničkog života - pune 23 godine! Možda bi bilo zanimljivo navesti kako je fra Ivo došao na župu Kočerin. Naime, njegov predšasnik na župi fra Skender Musa doživio je iznimno neugodnu situaciju u Kočerinu, kad su župnu kuću u veljači 1919. napali komiti (neregularni borci, koji su po svršetku Prvoga svjetskog rata činili nasilja nad civilnim stanovništvom), o čemu je Provincijalat izvijestio fra Blaž Jerković, župnik susjedne župe Rasno. Fra Blaž se slučajno zatekao u Kočerinu, kad je počeo napad. Imao je pušku, pa su se on i fra Skender branili od napadača. Fra Skender je doživio šok, pa je tražio premještaj, a to je savjetovao i fra Blaž. Tako je u proljeće 1919. u župu došao novi župnik - fra Ivo Slišković, niti ne sluteći da će tu ostati sljedeće 23 godine!³¹

Župnik u Kočerinu

Više je nego logično postaviti pitanje, kako to da je fra Ivo ostao toliko dugo na župničkoj službi u Kočerinu, kad je poznato da franjevci ostaju prilično kratko na pojedinim službama? Odgovor je jednostavan: Jer je gradio.

Izgradnja nove župne kuće

Župa Kočerin osnovana je 1872. godine odcjepljenjem od matice Širokoga Brijega. Župna kuća sagrađena je iste godine marom prvoga župnika fra Lovre Sesara na zemljištu koje je biskupu fra Anđelu Kraljeviću darovao Turčin po imenu Memiš-aga Ćiber. No, ta je župna kuća nakon 40-50 godina postala nedostatna, oronula i ruševna. Upravo je zadaća župnika fra Ive Sliškovića bila obnova te kuće, točnije izgradnja potpuno nove župne kuće. No, Kočerinjani i nisu bili odveć oduševljeni tom nakanom, pa su se izvlačili od sudjelovanja u navedenom projektu. Na to su se javili Ljubotićani, te tražili od biskupa da se osnuje nova župa za sela Ljubotiće i

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 50, f. 188.

29 Arhiv Provincije: SP, sv. 52, ff. 11, 13.

30 Dopis od 10. svibnja 1919. (Arhiv Provincije: SP, sv. 52, f. 235).

31 Usp. Robert JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, Tomislavgrad, 2022., str. 361.

Crne Lokve, dakle da se odcijepi od župe Kočerin. Oni obećaju da će u što skorije vrijeme sagraditi župnu kuću za svoga župnika, po nacrtu župne kuće u Izbičnu, kao i čatrnju. Riječ je o godini 1924. Zanimljivo, ali se s tim planom složio i župnik fra Ivo, kao i biskup Mišić. Već je bilo pronađeno i mjesto na kojem bi se gradili objekti za novu župu. Doduše, nije jasno jesu li oni to ozbiljno mislili, ili je riječ bila o taktičkom potezu, kako bi se Kočerinjane prisililo da ozbiljno misle o izgradnji nove župne kuće u svome mjestu. Župnik je predlagao da im se ukine župa *pro interim* (privremeno), dok se ne uozbilje. No, od nove župe nije bilo ništa: u Kočerinu je počela izgradnja nove župne kuće, a glavari Kočerina i Ljubotića garantirali su da će se kuća sagraditi u što skorije vrijeme. U dopisu od 30. svibnja 1924. molili su biskupa da im ostavi župnika, a oni se obvezuju da će svim silama nastojati oko izgradnje novoga župnog stana. Tako je do danas, sto godina nakon pokušaja osnutka nove župe, sve ostalo po starom. Samo je u međuvremenu sagrađena filijalna crkva u Ljubotićima, dok Crnolokvani u tome nisu uspjeli jer se nisu mogli dogovoriti o lokaciji na kojoj bi se crkva gradila.³²

Biskup fra Alojzije Mišić je u svojoj *Kronici biskupije* već 24. lipnja 1924. zapisao: "Pravi se nov lijep župni stan", a u izvještaju s kraja 1925. godine širokobriješki dekan izvijestio je da će kuća, kad bude gotova, biti solidna građevina. U rujnu 1926. kuća još nije bila potpuno gotova. Iz *Šematizma* Provincije za 1933. godinu saznajemo da je župna kuća bila potpuno dovršena 1927. godine i da je riječ o dosta prostranoj i udobnoj kući, a gradio ju je župnik fra Ivo Slišković, potpomognut kako od vjernoga puka, tako od provincijalnog ministra i dobročinitelja sa strane. Ukupan trošak iznosio je 113.755 dinara.³³

Za svoga pohoda župi u travnju 1929. biskup Mišić bio je vrlo zadovoljan i župnom kućom i uređenjem okoliša. Hvaleći radinost župnika fra Ive Sliškovića nastavlja: "O. Slišković puno se je patio, ali ustrajno radeć sagradio je s narodom vrlo solidnu i lijepu župnu kuću. Kuća je nova. Okolo kuće u velikom kršu izvrtio je vrlo velik komad samoga krša, te sačinio prilično veliku bašču i posadio vinograd od 1500 loza. (...). Ipak nova kuća sa župljanim, crkva uz kuću, vrtovi, vinograd, sve to odaje marnog župnika O. Sliškovića."³⁴

U izvještaju od 30. siječnja 1929. župnik fra Ivo naveo je i detalje o darovateljima za izgradnju tadašnje župne kuće: 1000 dinara darovao je provincijal fra Lujo Bubalo, 200 dinara biskupov tajnik fra Boris Ilovača, a ostalo sve župljani i sami župnik; trošak je iznosio 113.750 dinara, a župljani su prikupili 97.750 dinara. Još nije skupljeno 16.000 dinara, jer su župljani koji nisu darovali uglavnom siromašni.

32 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 90-91, 97, 100.

33 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 99-101.

34 (Alojzije Mišić), *Chronika biskupije*, str. 145.

Ostatak je dao sam župnik. No, u izvještaju navodi i brojne druge radove koje je poduzeo u deset dotadašnjih godina svoga župnikovanja: u uređenje i sadnju vinograda, podizanje nasipa ispred župne kuće, krčenje i uređenje dviju bašča, podizanje zidova, gradnju kokošara i kuhinje u dvorištu, kao i razni namještaj i posuđe utrošio je tijekom deset godina oko 55.000 dinara.³⁵ O fra Ivinu radu zapisao je kasnije fra Vojislav Mikulić: “Novu župsku kuću sagradio je god. 1927. fra Ivo Slišković. On je sagradio i čatrnju istočno od kuće i kuću između župske kuće i šamatorja, te zasadio borove.”³⁶ A biskup Mišić pisao je u lipnju 1937. da je župnik fra Ivo Slišković s velikim troškom meliorirao vrtove, posadio vinograd, pripremio zemlju za duhan, te “novu kuću iz temelja sagradio. Stara kuća bila gotovo ruševina”.³⁷

Fra Ivo je očito bio velik radnik i štediša, te je puno doprinio za materijalni i duhovni napredak kočerinske župe.

Župna kuća obnovljena je prvi put 1969.-1970., a druga obnova i proširenje kuće uslijedilo je 2002.-2003. godine.³⁸ Župnom osoblju u Kočerinu služi do danas.

Uređenje župne crkve

Župnu crkvu u Kočerinu podigao je župnik fra Ilija Leko sa župljanima od 1889. do 1892. godine. Bila je sagrađena od lijepo tesanog kamena, a na pročelju je imala preslicu s malim brončanim zvonom. No, s vremenom je crkvu trebalo dotjerivati i uređivati, što je u svome dugom mandatu činio i župnik fra Ivo Slišković. Kad je došao na župu 1919. godine, odmah je izvijestio da su i crkva i župna kuća bili previše zapušteni izvana i iznutra. Stoga se dao na gradnju potpuno nove župne kuće, kako smo vidjeli naprijed, a crkvu je obnavljao koliko je mogao. Tako je zabilježio kako je 1921. godine naručio preko biskupa i dobio kip sv. Ante. Širokobriješki dekan navodi 1923. godine da je crkva u dobrom stanju, što znači da ju je župnik dobro uredio i održavao. Godine 1925. župnik je najavio da će zamijeniti prozore i vrata, koji su bili potpuno propali. Godine 1928. uređen je plafon pod korom, te cementirana preslica kako se voda ne bi slijevala u crkvu, a 1929. godine biskup je ponudio jedan kameni oltar jer je stari bio dotrajao i postao neuporabljiv. Godine 1930. crkveni je odbor molio biskupa da može sagraditi jedan vanjski oltar i popraviti crkvu, obijeliti prozore, kao i nabaviti križ za crkvu. Vanjski oltar odnosi se na vanjsku kapelicu, koja je postojala barem od 1905. godine i u kojoj su se slavile mise preko ljeta. Godine 1931. župnik fra Ivo molio je biskupa da može uzeti novac iz crkvene milostinje za reparaciju crkve, jer župljani ne žele dati doprinos u tu

35 Arhiv Provincije: SP, sv. 78, f. 175.

36 V. MIKULIĆ, “Kočerin - 100. obljetnica župe”, *Mir i dobro*, br. 5/1972., str. 177.

37 (Alojzije Mišić), *Chronika biskupije*, str. 278.

38 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 103-105.

svrhu. Crkva i župna kuća su 1931. godine osigurane preko osiguravajućeg društva. U ožujku 1937. župnik je tražio od biskupa dopuštenje za nabavku misnica i drugoga crkvenog ruha, kao i izradu dviju ispovjedaonica, te da se uredi prozori, vrata i oluci na crkvi. Biskup je to dopustio. Biskup Mišić hvalio je župnika što nastoji osposobiti vjernike u crkvenom pjevanju, te 1938. godine dopustio da se može kupiti jedan harmonij za crkvu. U travnju 1941. župnik je poslao obavijest da stolar D. Rošec gradi pokrajnje oltare sv. Franje i sv. Ante u crkvi. Oltari su dovršeni do kolovoza 1941. Izgrađeni su od lučevine i kuhane borovine, visine 415 cm, a širine 240 cm. Stajali su 12.000 dinara.³⁹

Iz svega navedenoga je vidljivo da je župnik fra Ivo Slišković marno i ustrajno radio na uređenju i održavanju župne crkve. No, ona je s vremenom postala premalena, pa joj je 1963.-1964. godine dodana poprečna lađa, da bi konačno bila sagrađena potpuno nova, veličanstvena crkva sv. Petra i Pavla pod vodstvom župnika fra Petra Krasića, od 1976. do 1980. godine, a radovi na uređenju su nastavljeni i nakon toga. Od stare crkve sačuvana je poprečna lađa, koja se do danas koristi kao dvorana za brojne svrhe.⁴⁰

Kapelani u župi Kočerin

Kočerinski župnici redovito nisu imali kapelana od početka župa 1872. pa sve do 1938. godine, kad je prvi došao u župu. Vjerojatni razlog tomu je bio nedostatak osoblja, ali svejedno je malo čudno kako je samo jedan svećenik mogao služiti tako prostranu župu. I fra Ivo Slišković je gotovo 20 godina župu služio sam. Od 1938. godine do svoga odlaska iz Kočerina fra Ivo je imao sljedeće kapelane:⁴¹

fra Tugomir Soldo	1938.
fra Bosiljko Vukojević	1938.-1939.
fra Anzelmo Čulina ml.	1939.-1940.
fra Andrija Šoljić	1940.-1941.
fra Vitomir Naletilić	1940.-1941.
fra Gojko Stojić	1941.-1942.
fra Bogdan Čubela	1941.-1942.

U nastavku nekoliko sačuvanih podataka o odnosu župnika i kapelana. Ponajprije, fra Ivo je bio začuđen zašto mu ne dolazi kapelan fra Tugomir Soldo, kako mu je bila obećala uprava Provincije. Čuo je, piše, da je fra Tugomir bio u samostanu na Š. Brijegu, ali ga je potom provincijal poslao na Humac. A bio je obećan na Ko-

39 R. JOLIĆ, *Stoljećé i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 109-110.

40 R. JOLIĆ, *Stoljećé i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 111-126.

41 R. JOLIĆ, *Stoljećé i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 321.

čerina.⁴² Novi dopis na istu temu šalje 17. siječnja 1938. Čuo je da je fra Tugomir namjesto u Kočerinu poslan u Slavoniju da pribavi kukuruz. Župljani negoduju što uprava Provincije ne izvršava svoja obećanja. Fra Ivo piše da ne može više binirati mise, jednu u Kočerinu, drugu u Crnim Lokvama, te da će ubuduće dokinuti misu u C. Lokvama. On se 19 godina borio “kao lav” da sve to stigne, ali više ne može. Traži da mu se odmah pošalje kapelan.⁴³ Pa novi dopis na istu temu 27. siječnja 1938. Piše da je škola davno počela, a kapelana, koji je određen i za vjeroučitelja, još uvijek nema u župi. Prije desetak dana morao je u 3 sata po ponoći ići na bolesnika pa se prehladio i jedva izvršava i najosnovnije poslove.⁴⁴ Nisam pronašao podatak kad je fra Tugomir konačno došao, ali je svakako ostao vrlo kratko. Naslijedio ga je fra Bosiljko Vukojević, koji je ostao samo godinu dana (1938./39.), a njega fra Anzelmo Čulina ml. No, fra Ivo je želio da se vrati prvi njegov kapelan, fra Tugomir Soldo, pa je 20. veljače 1940. molio upravu Provincije da mu ga na promjenama vrata, a ako on ne može nikako, onda bi volio fra Andriju Šoljića. Ako pak uprava Provincije želi njega premjestiti iz Kočerina, onda ne bi nigdje nego u Izbično. Usput šalje 10.000 dinara za Provinciju iz župne prištede, po svome sluzi (dijaku) Anti Marušiću, koji mu je “ugodan”, ali se žali na kapelana fra Anzelma.⁴⁵ Krajem svibnja 1940. o fra Anzelmu piše i detaljnije. Traži da mu se zabrani odlazak na Kočerina jer pravi nered. Štoviše, u nedjelju 19. svibnja navečer, kad je fra Anzelmo trebao ići na premještaj, izbacio mu je stvari iz župne kuće, pa je noćio vani.⁴⁶ Uprava Provincije poslala je za kapelana fra Andriju Šoljića, kojega je on tražio, ako ne bi mogao fra Tugomir Soldo. S njim je bio zadovoljan, ali je fra Andrija već sljedeće godine bio premješten na drugu službu. Kad je fra Ivo čuo da će biti premješten, tražio je da mu se opet dadne dobar kapelan, a predložio je fra Gojka Stojića, kapelana u Posušju.⁴⁷ I doista je na proljetnim promjenama 1941. godine dobio fra Gojka za kapelana. O njemu je u dopisu od 14. studenoga 1941. poslao veoma pohvalno izvješće, ali ga već naziva “bivšim kapelanom”. Naime, fra Gojko je odlučio da bi postao vojni dušobrižnik (u međuvremenu je, u travnju 1941., počeo rat), a ako mu to uprava Provincije ne bi dopustila, on je najavio da bi se sekularizirao. Fra Ivo drži da za njega ne bi bilo dobro da napusti Red.⁴⁸ Nisam siguran kako je ovo završilo, ali se ipak čini da je fra Gojko u Kočerinu ostao do proljetnih promjena 1942. godine, te onda bio premješten u Rakitno, ali je uskoro umro u Mostaru, 6. srpnja 1942., u 30. godini života.⁴⁹ A u proljeće 1942. Koče-

42 Dopis od 22. prosinca 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 122, f. 95).

43 Arhiv Provincije: SP, sv. 123, f. 89.

44 Arhiv Provincije: SP, sv. 123, f. 90.

45 Arhiv Provincije: SP, sv. 129, f. 311.

46 Arhiv Provincije: SP, sv. 130, f. 178.

47 Dopis od 13. veljače 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 201).

48 Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 448.

49 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevacā*, II. izd., str. 396.

rin je konačno, nakon 23 godine župnikovanja, napustio i fra Ivo, te se preselio u samostan na Široki Brijeg.

Duhovni život

Možda bi ovdje bilo zgodno vidjeti kakav je bio duhovni život u župi Kočerin u vrijeme dugogodišnjega župnikovanja fra Ive Sliškovića. No, prije toga valja navesti podatke o broju župljana u vrijeme fra Ivina župnikovanja. Danas izgleda potpuno neshvatljivo da je on bio sam u župi tijekom gotovo 20 godina (od 1919. do 1938.) i pastoralno se skrbio za toliki broj župljana na tako raštrkanu tlu, uglavnom bez cestovnih veza. Godine 1927. u župi je bilo 740 kućanstava i 3476 duša; god. 1934. u župi je 4120 vjernika, a 1940. god. u župi je 580 domova i 4894 vjernika.⁵⁰ Fra Ivo se dakle godinama sam skrbio za 4000 ili više župljana!

Neki su župljani iz župe Kočerin, uglavnom iz Gornjih Mamića, preko ljeta boravili sa svojim stadima na Ostrcu iznad Rakitna. Fra Ivo je 1937. godine obavijestio biskupa Mišića da "Brđani" namjeravaju sebi zasnovati novo groblje na Ostrcu, te da mole da bi njihov mjesni župnik iz Kočerina imao svake godine za njih misu na tome groblju. Biskup je to, iako nerado, dopustio, ako se sagradi groblje. Nisam uspio pronaći detaljnije podatke kako je ta priča završila.⁵¹

Treći franjevački red u župi snažno je rastao u vrijeme fra Ivina župnikovanja. Tako je u župi 1923. godine bilo 869 trećara, od čega 141 muških i 728 ženskih; god. 1925. bilo je u župi 931 trećar, što znači gotovo svaki treći župljanin, a 1937. god. bila su 1064 člana Trećega reda, gotovo svaki 4. župljanin. Vrhunac je bio 1940. godine kad je u župi bilo nevjerojatnih 1249 trećara.⁵²

Puno se radilo na moralnome planu župe. Tako je crkveni odbor župe Kočerin, na čelu sa župnikom fra Ivom Sliškovićem, donio 8. travnja 1930. neke odluke za pobijanje loših običaja u pogledu nošnje i psovke. Zabranjuje se nova nošnja, ogrlice, narukvice i slično, "pošto to sve strasti pobuđuje". Za onoga koji opsuje "bogumrske psovke" odbor zaključuje da se "ima izazvati na pokoru tri puta da za tri svetkovine stoji na nogama pred oltarom za cijelo vrijeme službe", to jest svete mise. Slična se kazne određuje i za one koji bi nedjeljom i svetkovinama radili težačke poslove. "U težačke poslove ne razumijevamo: pribaviti jelo, napojiti stoku, dati hranu stoci, unijeti i iznijeti duhanske nize (vijence) kad je nužda." Za one koji bi umakli djevojku kazna je da im se ne dopusti vjenčanje "za cijelu godinu dana". Nadalje: "Podvriskivanje u blizini crkve i župnog stana u kružnom razmaku

50 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 187-188.

51 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 241.

52 R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 150.

od 200 metara najenergičnije zabranjujemo. Prekršitelj ovog, da se kazni sa jednom pokorom za vrijeme službe pred oltarom.” Od biskupa traže savjet kako bi riješili “noćna sijela i ležanja mladarije”, kao i slučajeve vanbračne djece. Također, kako postupiti s onima koji izbjegavaju redovitu godišnju ispovijed. Uistinu su župnik i odbor sebi zadali previše posla i obvezali se na stvari za koje nije bilo sigurno da ih mogu provesti u praksi. No, svejedno - vjerojatno je i od tih odredaba u stvarnosti bilo neke koristi.⁵³

Možda bi danas bilo zanimljivo vidjeti kako je, primjerice, izgledala Prva pričest u župi u to vrijeme. O tome je izvijestila mostarska *Kršćanska obitelj* 1939. godine:

Nakon pripreme od dva mjeseca 21. svibnja pristupilo je na prvu pričest 179 djece. Djeca su se marljivo pripravljala i redovno [*valjda*: radosno!] očekivala taj dan, koji ostaje neizbrisiv u srcu svakog djeteta.

Prije pričesti održao je kratki govor mjesni župnik o. Ivo Slišković. Zatim su župnik i kapelan podijelili sv. pričest djeci.

Svečanu misu i propovijed obavio je kapelan i kateheta o. fra Anselmo Čulina. U propovijedi je istakao važnost toga dana i upozorio djecu, da usko i najuže prijateljstvo, koje su sklopili s Isusom, nigda ne prekinu.

Nakon sv. pričesti župnik o. fra Ivo Slišković sabrao je djecu u župskom satnu, održao im nekoliko riječi, priredio im mali zakusak i svakomu dao po jednu lijepu medalju: Uspomena na prvu sv. pričest.

Djecu je nakon toga fotografirao njihov kateheta, i radosno su otišla svojim kućama.⁵⁴

Mirovina na Širokom Brijegu

Već je naprijed rečeno kako je više nego čudno da je fra Ivo sam bio na župi koja je u vrijeme njegova župnikovanja prešla brojku od 4000 župljana. Tome valja dodati da je imao problema i s vidom - ali, srećom, nije bio kratkovidan, nego je imao problema s čitanjem. To znači da je mogao normalno opsluživati župu i jahati na konju. Čitati teže, ali on ionako nije bio sklon prevelikoj znanosti. Sve u svemu, već sredinom 1923. godine fra Ivo je javio provincijalu da ne može prisustvovati duhovnim vježbama zbog slabog vida. Navodi kako mora poći u Sarajevo, da bi mu bile propisane naočale (dioptrija).⁵⁵ Četrnaest godina kasnije vid se još više pogoršao, pa je fra Ivo tražio dozvolu od provincijala da zbog slabog vida može moliti

53 Preuzeto iz: R. JOLIĆ, *Stoljeće i pol župe Kočerin (1872.-2022.)*, str. 166.

54 “Prva sv. pričest u Kočerinu,” *Kršćanska obitelj*, br. 6/1939., str. 181.

55 Arhiv Provincije: SP, sv. 62, f. 18.

krunicu umjesto brevijara. Navodi još dva razloga: što ima 60 godina i što je često preterećen velikim poslovima.⁵⁶

Čini se da je ovdje zanimljivo navesti i fra Ivin dopis Provincijalatu kojim ga potiče na zauzimanje kod državnih vlasti da mu vrate oduzetu pušku. Naime, piše fra Ivo, više puta se događao pokušaj pljačke, a pogotovo opasno bijaše u vrijeme župnika fra Skendera Muse kad su ga napali komiti 1919. godine (o čemu je naprijed bilo riječi). Ako mu ne vrate pušku, piše fra Ivo, bit će prisiljen napustiti župu. Nikada nije načinio nikakav delikt s puškom, nego mu služi samo za obranu od lopova.⁵⁷

Ovu vijest donosim kao dokaz da je fra Ivo dobro vidio “na daleko”, ali je naočale trebao za čitanje (brevijara) i pisanje (matičnih knjiga i službenih dokumenata).

I nakon 23 godine u Kočerinu konačno je došlo vrijeme da se fra Ivo povuče sa župe. Stoga je 20. travnja 1942., uoči proljetnih promjena osoblja, molio da ga se umirovi i da pođe u samostan Široki Brijeg. Piše provincijalu fra Krešimiru Pandžiću: “Ja sam na vizitaciji kod Vaše očinske skrbi kod Vas zatražio u svojim staračkim godinama, poslije godina 42 službe, svoj mirovni počinak, ito na Široki Brijeg u samostan, te ab hic sursum... Mnogi misle, da je fra Ivino srce preraslo za župu Kočerin, neka vide da nije kako misle... Ja za drugoga mjesta nisam, ako ćete mi dat zadovoljštinu, po moje stare dane. Meni je obećao o. gvardian m. p. o. dr. fra Mate Čuturić da će bit za me soba.”⁵⁸ Bilo mu je 65 godina - što se u ono vrijeme smatralo gotovo dubokom starosti.

I doista se fra Ivo na proljetnim promjenama premjestio u samostan na Široki Brijeg, u zasluženu mirovinu. Zanimljiv je svakako njegov dopis provincijalu od 11. listopada 1942., u kojem navodi koliko je kao župnik na raznim župama doprinio za Provinciju i samostan na Š. Brijegu. Ta svota u cijelosti iznosi oko 161.000 kruna, što je izvrstan pokazatelj fra Ivine brige za svoju franjevačku zajednicu. K tome je u radove u župi Kočerin kroz 23 godine uložio vlastitoga novca oko 100.000 kruna. U istome dopisu fra Ivo moli provincijala da bi mogao u sebe zadržati “nješto novca (...) što imam po dugovima kod naroda, za buduću gradnju nove crkve u Kočerinu. Ja sam njima obeća pokrov platiti, ako se za moga vremena crkva dogradi u Kočerinu. Toliko godina bivši župnik u Kočerinu, nebi bilo pravedno kad i ja nebi doprino što za gradnju nove crkve u Kočerinu.”⁵⁹

Nakon izbora nove uprave Provincije sredinom 1943. godine, fra Ivo je pisao provincijalu da bi i nadalje želio ostati na Širokom Brijegu. Druga opcija bila je da pođe u Rasno kao ispomoć župniku fra Tadiji Beljanu. Piše da je fra Tadiji

56 Dopis od 19. veljače 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 118, f. 271).

57 Dopis od 25. kolovoza 1923. (Arhiv Provincije: SP, sv. 62, f. 125).

58 Arhiv Provincije: SP, sv. 135, f. 389. Ab hic sursum (lat.) - Odatle gore/, dakle u nebo/!

59 Arhiv Provincije: SP, sv. 137, ff. 192-193.

“otkazao”. Provincijal mu je dopustio da i dalje ostane u samostanu na Širokom Brijegu.⁶⁰ I tu je fra Ivo nakon dvije i pol godine dočekaio svoj kraj - smrt od partizanskih razbojnika, koji su ga ubili na pravdi Boga, potpuno nevina starca, koji je svoje posljednje godine života provodio u miru svoga matičnoga širokobriješkoga samostana.

Sjećanja na fra Ivu

Bivši đaci širokobriješke gimnazije na Širokom Brijegu prisjetili su se 1993. godine i fra Ive Sliškovića, kojega su poznavali kao umirovljenika na Š. Brijegu, a neki i kao kočerinskoga župnika. Ovdje izdvajam neke misli o njemu.

Fra Berislav Mikulić: Nisam ga dobro poznao, jer nisam s njim živio. Ali koliko sam ga poznao, bio je jednostavan, gostoljubiv, marljiv i pobožan. Bio je u društvu i pristupačan i blizak. Nikada sebe nije smatrao nečim višim.

Fra Vinko Dragičević: Poznao sam ga kao čovjeka jednostavna i prilično nespretna. Ta njegova nespretnost nije nikada uzimana za zlo, već kao nešto što je u njegovoj naravi. Volio je fratre, a posebno nas đake. Kad bismo mi došli k njemu na Kočerin, on bi posrtao da nas što bolje ugosti. Poslije, kada bih ja dolazio s Kočerina ili Rasna, viđao bih ga kako “kruniča”. Među fratrima je bio poznat kao “simplícoto” [jednostavan, priprost], čovjek koji je gledao da se malo izmakne, kako ne bi stršio.

Jozo Oreč: Sjećam ga se kao starog svećenika i pučkog predstavnika. Sjećam ga se po tome, jer sam s pok. dr. Jurom Grubišićem išao često k njemu. Oni su bili dobri prijatelji. Sjećam se jedne priče, ne znam da li je umjesna, ali ispričat ću je. Fra Ivo je dr. Grubišiću pričao o nekom čovjeku i veli mu: “Jure, došao mi taj čovjek i donio mi nekih lijepih darova. Nakon toga od mene traži da mu posudim tisuću dinara. Ja mu posudim i za tri dana on mi vrati. Drugi put ponovio isto. Treći put došao i traži dvije tisuće dinara. I vraga više nikad nisam vidio.”

Dr. Matko Jukić: Kad je on došao s Kočerina, dotjerao je i ovce. Tada su pričali da je došao fra Ivo i dotjerao stado ovaca za samostan. Kad je već počeo rat i Posušje palo, partizani su tamo ušli i mi bismo se oko njega okupljali i pričali s njim. Pričali bi(smo) o partizanima i on bi nas pitao: “Pa što oni tamo rade?” Mi: “Pljačkaju!” On: “Eto đavlu, sve otjeraše!” Kad bi spomenuli ovce, to bi mu bilo najstrašnije. Volio je s nama pričati. Mislim da je ponekad bio pomalo naivan. Svi svećenici, mislim da nisu očekivali da će im se dogoditi ovo što im se dogodilo.

60 Dopisi od 13. i 14. srpnja 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, ff. 181, 182).

Fra Umberto Lončar: Sjećam ga se dobro. Jedne prilike išli smo na Kočerin i primio nas je izvanredno. Tada je bio strašno odrpan. Imao je na sebi neku potkošulju, koja je bila gore crvena, a dolje raspala, ali nas je primio savršeno. Kad je došao ovamo u samostan, bio je vrlo pobožan. Jedanput mu nije došao njegov "služimisa" [đak koji je služio misu svećeniku], a ja ću mu služiti misu. Ode on na oltar i na kraju mise: "Zdravo Marijo, Isus!" On nije mogao izgovarati riječi. Velim ja: "Sveta Marijo. Amen!" A on mi kaže: "Mali, moli kako treba!" Ja mislio on će prikratiti, pa ću i ja. Bio je jako dobar. Sjećam se, jedanput su fratri slavili imendan i došli su k njemu da se pjeva, a on će: "Non nobis, Domine, sed nomini tuo da gloriam" [lat.: Ne nama, Gospodine, nego imenu svome slavu daj!]

Fra Ferdo Vlašić: Bio je vrlo jednostavan. Nije bio nekih sposobnosti, ali je bio vrlo pobožan. Volio je primiti i počastiti, kada bismo išli na izlet. Tada bi nas dočekao kao rijetko tko. Veselio bi se jako.

Fra Lucijan Kordić: Viđao sam ga u prolazu izdaleka. Bio je slatka glasa i tiha, nije "zjačio". Pričana mi je jedna dosjetka o njemu. Radilo se kod crkve i seljaci su razbijali jedan kamen koji se tokmakom nije dao razbiti. Jedan seljak veli: "Sveca mi moga, ovdje treba nešto krupno opsovati, pa će onda ići!" Ivo na njega galamu da se ne smije psovati, ali seljak ipak opsova i kamen se razbije. Ivo reče: "Nuder, i to pomaže!"

Fra Marko Dragičević: Sjećam se zadnjih dvaju dana, prije odvođenja na smrt, a drugih se zgoda iz njegova života ne sjećam. Slušao sam o njemu puno dosjetaka. Pričao mi je pok. Goja, kad je on bio gvardijan i nabavio puno govedine za samostan, govorio je: "Melius in kupus!" [Bolja je u kupusu!]

NN: S obzirom da je bio moj župnik i da me je krstio i u dječaćkim godinama poznavao sam ga dobro. Kao što reče dr. Zeljko, on pripada naraštaju koji nije baš vladao velikim znanostima, kao što je slučaj s ostalima, ali je bio vrlo revan svećenik i jako odan Crkvi.⁶¹

Svjedok fra Vojislav Mikulić ističe za fra Ivu Sliškovića sljedeće: "Jednostavan-priprost. Biskup Mišić ga je nazvao 'ovčicom Božjom'. Svijet ga je vrlo volio, a bio je gvardijan u najteže vrijeme - za vrijeme rata. Napravio je novi župni stan u Kočerinu."⁶²

A što kažu o njemu njegovi neprijatelji, istomišljenici onih koji su ga ubili? Viktor Novak u svome zlokobnom djelu *Magnum crimen* njegovo ime uopće i ne spominje. Što i nije nikakvo čudo, jer fra Ivo ni na koji način nije sudjelovao u bilo kakvim političkim akcijama, nego se čitavi život bavio isključivo pastoralnim radom.

61 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 65-67.

62 Razgovor s fra Vojislavom Mikulićem (vodio fra Jozo Vasilj), Široki Brijeg, 11. veljače 1986., str. 2 (Arhiv Vicepotulature).

A bio je i prilično nepismen da bi se usudio na bilo koji način sudjelovati u javnim poslovima izvan onoga što pripada Crkvi.

Jedini koji ga spominje je šef ispostave (“Opunomoćstva”) UDB-e za Široki Brijeg 1953. godine. Naime, u tome internom dopisu, koji je imao za cilj opravdati užasna ubojstva nevinih ljudi, navodi se sljedeće: “Prilikom oslobođenja Š. Brijega od ustaških i okupatorskih jedinica 8 Februara 1945 godine, kao ustaški i njemački saradnici u borbi protiv NOV-e sa oružjem u ruci izginulo (*sic*) je viši broj fratara u samostanu, odnosno na položaju oko samostana Š. Brijeg. Kao što smo naveli da su Oni (*sic*) pretvorili crkvu i crkvene prostorije u bedem iza koga su se tukli protiv NOV-e i dole navedeni su izginuli na istom položaju.” Slijede imena 31 fratra, od kojih neki nikad nisu postojali, drugi pak u vrijeme borbi za Š. Brijeg uopće tu nisu bili. Na 20. mjestu navodi se i “Slišković fra Ivo”.⁶³ Dakako da je to besmislica bez presedana jer je svakome jasno da fratri nisu nosili oružje i nisu se “tukli protiv NOV-e”, nego su ubijeni nakon što su borbe završene i nakon što se njemačka i hrvatska vojska povukla s položaja u blizini samostana i crkve; sami crkveni objekti nikada nisu korišteni kao vojni položaji.⁶⁴

Smrt s 11-oricom subraće

Partizani su fra Ivu Sliškovića, skupa s 11-oricom subraće, ubili i spalili, te bacili u protuzrakoplovno sklonište na Širokom Brijegu 7. veljače 1945. Ubijen je u 68. god. života, 51. god. redovništva i 45. god. svećeništva. Tjelesni ostatci ekshumirani su 1969. godine, te 1971. pokopani u širokobriješkoj crkvi.⁶⁵

Kad su partizani 7. veljače ovladali Širokim Brijegom, franjevci, časne sestre i dobar dio gimnazijalaca nalazili su se na nekoliko mjesta. Najveći dio njih bio je u tim trenutcima smješten u podrumima franjevačke gimnazije i samostana, te protuzrakoplovnom skloništu, drugi dio fratara sklonište je potražio u obližnjoj franjevačkoj hidrocentrali, dok se jedna skupina učenika zatekla u zgradi obližnjeg konvikta.⁶⁶ Fra Ivo Slišković je ubijen 7. veljače među dvanaesticom širokobrijeških franjevaca. Naime, partizani su provodili likvidacije franjevaca u dvije skupine,

63 *Istorijat klera sreza Lištica*, str. 11 (kopija u Arhivu Vicepostulature).

64 Više o tome vidi ovdje u životopisima dr. fra Arkandela Nuića i dr. fra Dobroslava Šimovića, str. 107-110, 400-401, 650-659.

65 Andrija NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici*, str. 193-194; Andrija NIKIĆ, *Događajnica BiH*, str. 519-520; Ante MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, str. 25-26; Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, str. 591; Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 211-213.

66 Damir ŠIMIĆ, “Je li Josip Broz Tito osobno zapovjedio masovne likvidacije političkih neistomišljenika?” (V.), *Stopama pobijenih*, god. VI, 1(10), Široki Brijeg, 2013., str. 32.

prema dostupnim izvorima. U prvoj skupini ustrijeljena su trojica franjevaca, a likvidacije su bile prekinute zbog iznenadnog protuudara njemačko-hrvatskih snaga. Međutim, nakon prestanka borbi, odnosno nakon 15.30 h, očito su likvidacije ponovo nastavljene i tada je mučki ubijeno preostalih devet fratara.⁶⁷ Odgovornost za ubojstva pada na prvu skupinu egzekutora koji su djelovali unutar 11. dalmatinske brigade, te među pripadnicima OZN-e i 3. brigade KNOJ-a koji su djelovali unutar druge skupine u borbama za Široki Brijeg 6. i 7. veljače 1945. Međutim, specijalni zadatak koji su dobile spomenute postrojbe je izdan od Josipa Broza Tita, komandanta Vrhovnog štaba NOV i POJ, koji je odgovoran za likvidaciju širokobrijeških franjevaca.⁶⁸

Fra Ivo Slišковиć je bio umirovljeni franjevac koji se nikada nije bavio politikom. Ubijen je od strane partizana komunista, te bačen u franjevačko sklonište i zapaljen s ostalim franjevcima. Pokopan je u širokobriješkoj bazilici 1. srpnja 1971. O njemu je zapisao fra Častimir Majić, koji ga je poznao kao đak: "Pošao je u smrt strpljivo, ukrašen brkovima kao naši fratri u tursko doba kada su se preoblačili u civilna odijela da bi lakše izvršili svoje svećeničko poslanje dijeleći svete sakramente po privatnim kućama. (...). Fra Ivo je posljednje dvije godine života proveo u mirovini na Širokom Brijegu s krunicom u ruci kao sastavnim dijelom redovničkog življenja i svetačkog djelovanja. Tragičan završetak zemaljskog putovanja doživio je u odmakloj dobi od 68 godina života kao krvavi svjedok vjere. Spaljen je kao goruća baklja u skloništu u samostanskom vrtu."⁶⁹

Dr. fra Robert Jolić

67 *Isto*, str. 36.

68 *Isto*, str. 37.

69 Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 212-213.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.